

AUTOR

kpt. mgr Michał Rawłuszko

michalrawluszko@poczta.onet.pl

1. Brygada Lotnictwa Wojsk Lądowych

O WSPÓŁPRACY WYSUNIĘTEGO NAWIGATORA NAPROWADZANIA LOTNICTWA Z DOWÓDCĄ KOMPANII PODCZAS MISJI BEZPOŚREDNIEGO WSPARCIA LOTNICZEGO

*Słowa kluczowe: bezpośrednie wsparcie lotnicze, wysunięty nawigator
naprowadzania lotnictwa, CAS, JTAC*

Wstęp

Bezpośrednie wsparcie lotnicze (ang. *Close Air Support* □ CAS) jest istotnym środkiem umożliwiającym uzyskanie przewagi ogniowej dowódcy szczebla kompanii (plutonu) w punkcie ciężkości walki. Platforma CAS¹ może być również ważnym środkiem prowadzenia rozpoznania z powietrza. Sama obecność platform CAS ma bardzo duży wpływ na morale przeciwnika. Jednak posiadanie skutecznej broni, instrukcji jej użycia, umiejętności posługiwania się nią, nie prowadzi jeszcze do jej efektywnego zastosowania na polu walki². Kluczową kwestią jest opracowanie i zaimplementowanie taktyki, znanej i stosowanej przez wszystkich uczestników walki. Powyższa teza dotyczy głównie współdziałania różnych rodzajów sił zbrojnych, których przedstawiciele mogą nie rozumieć istotnych różnic dotyczących taktyki użycia tych sił. W szczególności dotyczy to elementów łącznikowych sił powietrznych koordynujących bezpośrednie wsparcie lotnicze z dowódcami najniższych szczebli taktycznych wojsk lądowych. Z różnych względów dowódcy plutonów i kompanii rzadko mają okazję ćwiczyć elementy procedury CAS.

1 Platforma CAS to każdy statek powietrzny (samolot, śmigłowiec, bezałogowiec) mogący razić cele naziemne.

2 Karabin przeciwpancerny UR będący w wyposażeniu Wojska Polskiego w 1939 roku. Można było za jego pomocą obezwładnić każdy niemiecki pojazd pancerny. Bardzo prosty w obsłudze. Jego skuteczność była znacznie ograniczona przez brak opracowanej taktyki użycia. Zob. <http://www.konflikty.pl/technika-wojskowa/na-ladzie/karabin-przeciwpancerny-wz-35-ur/> [dostęp:11.01.2016].

Ze względu na postawioną tezę celem artykułu jest określenie zasad współpracy pomiędzy Wysuniętym Nawigatorem Naprowadzania Lotnictwa □ WNNL (ang. *Joint Terminal Attack Controller – JTAC*) a dowódcą pododdziału lądowego. Tym samym artykuł jest próbą odpowiedzi na pytanie problemowe: w czym wyraża się istota współpracy WNNL z dowódcą elementu lądowego podczas bezpośredniego wsparcia lotniczego. Aby udzielić odpowiedzi na tak sformułowany problem, przede wszystkim należało scharakteryzować podstawowe definicje i niezbędne elementy procedur realizowanych przez JTAC dla dowódcy lądowego. Następnie przedstawiono wyposażenie sekcji JTAC³ oraz opisano współdziałanie JTAC znajdującego się w podporządkowaniu dowódcy pododdziału oraz udzielającego wsparcia spoza ugrupowania kompanii. Na zakończenie określono zasady postępowania podczas procedury bezpośredniego wsparcia lotniczego bez udziału JTAC.

W artykule celowo starano się używać terminologii angielskiej, w związku z koniecznością zachowania precyzji, jaką cechuje się wojskowy język angielski. Tłumaczenia lub spolszczenia terminów angielskich często są niedokładne i wprowadzają w błąd co do istoty rzeczy. Zwrotów polskich dotyczących problematyki CAS używano w sytuacji, kiedy weszły już do powszechnego użycia. Dodatkowo obecne procedury bezpośredniego wsparcia lotniczego zaimplementowane w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej bazują na obowiązujących w Stanach Zjednoczonych i NATO. Obok dokumentów polskich stosowane są również dokumenty w języku angielskim⁴.

Za pomoc w napisaniu artykułu autor serdecznie dziękuje: kpt. Bogumiłowi Będkowskiemu i kpt. Maciejowi Kunwaldowi.

Podstawowe definicje i kluczowe elementy procedur realizowanych przez JTAC dla dowódcy lądowego

W związku z licznymi wątpliwościami, czym jest bezpośrednio wsparcie lotnicze (ang. *Close Air Support – CAS*), należy przedstawić jego definicję. Jest to [...] *działanie lotnictwa przeciwko celom przeciwnika znajdującym się w pobliżu sił własnych, wymagające dokładnej koordynacji działań lotnictwa z ogniem i ruchem tych sił*⁵. Należy pamiętać, że o „bezpośredniości” wsparcia decyduje konieczność szczegółowej

---

3 Jest to pojęcie poza instrukcyjne określające parę JTAC-ROMAD.

4 ATP-3.3.2.1 (C) *Tactics, techniques and procedures for Close Air Support and Air Interdiction*, NATO Standardization Agency, Brussels, 2011, wprowadzone do użytku w wersji oryginalnej decyzją Ministra Obrony Narodowej z 25 marca 2015 r.

koordynacji. Odległość między wojskami własnymi a miejscem uderzenia ma mniejsze znaczenie. Działaniem często mylonym z CAS jest wsparcie ogniowe lotnictwa wojsk lądowych (ang. *Close Combat Attack* – CCA), czyli uderzenia śmigłowców wojsk lądowych na cele wskazane przez dowódcę lądowego w styczności wojsk własnych. Ze względu na świadomość sytuacyjną pilotów lotnictwa wojsk lądowych szczegółowa koordynacja uderzeń przez specjalnie wyszkolony personel nie jest wymagana⁶.

Kolejne pojęcie budzące kontrowersje to Taktyczny Zespół Kontroli Obszaru Powietrznego – TZKOP (ang. *Tactical Air Control Party* – TACP). Wbrew nazwie zadaniem TZKOP nie jest kontrola przestrzeni powietrznej, lecz pomoc JTAC w przeprowadzaniu uderzeń lotniczych na korzyść wspieranego batalionu, a na wyższych szczeblach dowodzenia doradztwo dowódcy lądowemu w zakresie możliwości taktycznych i planowania użycia platform CAS⁷. Z powyższą definicją nierozdzielnie jest związane pojęcie Wysuniętego Nawigatora Naprowadzania Lotnictwa – WNNL (ang. *Joint Terminal Attack Controller* – JTAC), osoby, która [...] *kieruje działaniami samolotów (śmigłowców) i bezzałogowych statków powietrznych wykonujących uderzenia w ramach bezpośredniego wsparcia lotniczego*⁸. Zdaniem autora, tłumaczenie zdecydowanie lepiej określające istotę zadań i możliwości Joint Terminal Attack Controller jest określenie Koordynator Wsparcia Połączonego. Zbliżonymi pojęciami do JTAC są: ang. *Forward Air Controller* – FAC i ang. *Forward Air Controller (Airborne)* – FAC(A). Pierwsze to, w zasadzie, synonim JTAC wciąż używane w instrukcjach NATO, chociaż w praktyce bezpośredniego wsparcia lotniczego zanika w związku z upowszechnieniem pojęcia JTAC. Drugie dotyczy specjalnie wyszkolonych pilotów mogących naprowadzać platformy CAS z pokładu samolotu albo śmigłowca.

5 Zob.: DD 3.3.2 (A) *Bezpośrednie wsparcie lotnicze i izolacja lotnicza w operacji połączonej*, Centrum Doktryn i Szkolenia Sił Zbrojnych, Bydgoszcz, 2014, s. 2-1; *Joint Publication 3-09.3 Close Air Support 25 November 2014*, Joint Chief of Staffs, Washington, 2014, s. XI oraz ATP-3.3.2.1 (C) ..., s. 1-2.

6 Jest to definicja autora. Brak jest definicji CCA w polskich instrukcjach. Definicja NATO brzmi: „*An attack by helicopters providing air-to-ground fires for friendly units engaged in close combat as a part of the combined arms team. Due to the close proximity of friendly forces, detailed integration between air and ground forces is required. Due to the unique capabilities of aircraft and the enhanced situational awareness of the aircrews, final guidance from ground units or controllers is not necessary*”. Zob. ATP- 49 (G) *Use of Helicopters in Land Operations*, NATO Standardization Office, Brussels, 2015, s. 27.

7 ATP-3.3.2.1 (C) ..., s. 2-14.

8 DD-3.3.2(A) ..., s. 3-5. Por.: *Joint Publication 3-09.3...*, s. II-6; ATP-3.3.2.1 (C) ..., s. 2-1.

Pomocnikiem JTAC jest ROMAD (ang. *Radio Operator Maintenance And Driver*⁹) żołnierz odpowiedzialny za stan radiostacji, obsługę sprzętu TZKOP, czynności administracyjne oraz kierowanie pojazdem. JTAC z ROMAD tworzą sekcję JTAC. Jeżeli nastąpi przydzielenie WNNL w podporządkowanie dowódcy kompanii, otrzyma on właśnie sekcję JTAC. Grupą żołnierzy wojsk lądowych zwiększającą możliwości koordynacji ognia połączonego są Wysunięci Obserwatorzy Ognia – WOO (ang. *Joint Fire Observer – JFO*), czyli żołnierze specjalnie przeszkoleni do kierowania ogniem artylerii i współpracy z JTAC przy wykonywaniu naprowadzeń lotnictwa¹⁰. Dowódca lądowy (ang. *Ground Force Commander – GFC*)¹¹ to dowódca pododdziału ogólnowojskowego odpowiedzialny za prowadzenia działań w danym rejonie, mający prawo wezwać wsparcie lotnicze oraz określić cele i skutki taktyczne uderzeń. W przypadku dowódcy kompanii dowódca lądowy będzie bezpośrednim przełożonym JTAC.

JTAC jest wyszkolony przede wszystkim do realizacji misji bezpośredniego wsparcia lotniczego, chociaż może kierować ogniem artylerii lądowej i morskiej, ogniem śmigłowców i samolotów C-130, uderzeniami samolotów walki radioelektronicznej oraz rakiet operacyjno – taktycznych. W ramach CAS koordynuje uderzenia lotnictwa na cele wskazane mu przez dowódcę lądowego, integrując je z innymi środkami wsparcia ogniowego. W czasie wykonywania tego zadania kieruje się następującymi priorytetami: bezpieczeństwem platformy CAS, bezpieczeństwem wojsk własnych oraz wykonaniem zadania. Należy się liczyć z odmową wykonania uderzenia na cele dysponujące silną obroną przeciwlotniczą, jeżeli ryzyko utraty statku powietrznego będzie duże, a prawdopodobieństwo wykonania zadania znikome.

Za wybór celu, metodę ataku i kontroli, dobór uzbrojenia oraz skutki uderzenia podczas misji CAS odpowiedzialny jest dowódca lądowy. JTAC odpowiedzialny jest za prawidłowe przekazanie informacji o celu do platformy CAS i kontrolę wykonania uderzenia przez lotnictwo. Jest jedną z osób mających prawo odwołania uderzenia lotniczego¹². Pilot platformy CAS odpowiada za wykonanie uderzenia zgodnie z poleceniami JTAC.

---

9 Spotykanie jest też *Range Observe Mark And Destroy*.

10 *Joint Publication 3-09.3...*, s. II-10a [...] *qualified and certified Service member who can request, adjust, and control surface-to-surface fires, provide targeting information in support of Type 2 and 3 CAS Target Guided Operations in conjunction with JTAC/FAC(A)*.

Podstawową różnicą pomiędzy JFO, a JTAC jest to, że ten pierwszy nie ma prawa dać zgody na rzut uzbrojenia (ang. *clearance authority*) przez platformę CAS.

11 Jeżeli dowódca lądowy nie będzie miał prawa nominować celów dla platformy CAS będzie to: ang. *On Scene Commander – OSC*.

Wyróżnia się trzy typy kontroli bezpośredniego wsparcia lotniczego. Typ 1 kontroli zakłada, że JTAC powinien widzieć cel i atakującą platformę CAS¹³. Jest to najbezpieczniejszy sposób kontroli dla wojsk własnych i będzie stosowany przede wszystkim w przypadku ryzyka Danger close¹⁴. W jego czasie wymagana jest osobista obserwacja celu przez WNNL, dlatego to dla niego najbardziej niebezpieczny typ kontroli. Typ 2 stosuje się wówczas, kiedy JTAC nie jest w stanie obserwować samolotu lub celu w momencie ataku¹⁵. Może to być spowodowane czynnikami taktycznymi lub środowiskowymi. Jest to najczęściej wykonywany sposób kontroli. Typ 3 kontroli występuje, kiedy platforma CAS może zaatakować wielokrotnie cel po jednorazowej zgodzie JTAC¹⁶. Za ilość ataków, kolejność atakowania celów, w określonych przez JTAC ramach czasowych i terenowych, odpowiada pilot. Jest to typ kontroli wskazany do niszczenia celów obszarowych (np. kolumn pododdziałów przeciwnika).

Procedura CAS wyróżnia dwie metody ataku (ang. *Method of Attack – MOA*)¹⁷ – ang. *Bomb on Target – BOT* i ang. *Bomb on Coordinates – BOC*. Podczas pierwszej pilot musi zobaczyć cel i atakuje konkretnie wskazany cel, niezależnie od jego położenia¹⁸. Podczas BOC atak następuje na przekazane przez JTAC współrzędne celu.

Z powyższych rozważań wynika, że najbezpieczniejszym dla wojsk własnych typem kontroli jest typ 1 BOT, najbardziej skutecznym typ 3. Sposobem wykonania misji CAS łączącym zalety obu jest typ 3 spełniający warunki typu 1, kiedy JTAC cały czas wizualnie kontroluje atakujący

---

12 Obok dowódcy lądowego, pilota platformy CAS, JFO w trakcie misji z jego udziałem (przyp. autora).

13 *Joint Publication 3-09.3...*, s. I-2.

14 Dystans, w granicach którego użycie konkretnego typu uzbrojenia spowoduje ryzyko porażenia wojsk własnych 0,1% lub więcej. Nie ma zbadanych dystansów Danger close dla polskiego uzbrojenia lotniczego.

15 *Joint Publication 3-09.3...*, s. I-2.

16 Tamże, s. I-2.

17 Tamże, s. III- 47-49.

18 Po uzyskaniu od pilota za pomocą zwrotu „Tally target” albo „Capture Target” potwierdzenia, że wie on, co jest celem, późniejsze przemieszczenie celu nie wpływa na ważność CAS Brief. Użycie przez pilota broni kierowanej GPS – zrzuconej na zaprogramowane współrzędne celu również nie zmienia metody ataku.

samolot i obserwuje cel. Typ 2 jest typem pośrednim, ale prawdopodobnie najczęściej wykonywanym.

Czas realizacji misji CAS od chwili zgłoszenia się pilota do uderzenia to około 15 minut. Jeżeli pierwszym zadaniem platformy CAS było Armed Overwatch, czas do uderzenia może zostać znacznie skrócony (nawet do 2 minut od wskazania celu)¹⁹.

JTAC jest obowiązany zameldować dowódcy lądowemu, po odebraniu CHECK-IN²⁰, o typie, ilości statków powietrznych, ich uzbrojeniu oraz czasie wsparcia. Powinien również zarekomendować typ kontroli, metodę ataku i uzbrojenie. Dowódca lądowy akceptuje to lub nakazuje zmiany²¹. Jeżeli pilot ma inną propozycję wykonania zadania JTAC, konsultuje proponowane zmiany z GFC. Następuje to w czasie omawiania taktyki ataku i uzbrojenia. Po realizacji wszystkich elementów procedury niezbędnych do ataku, a przed komendą do wyjścia platformy CAS na kurs bojowy, JTAC żąda od dowódcy wspieranego potwierdzenia zgody na wykonanie ataku. W przypadku realizacji wsparcia w warunkach Danger close JTAC żąda od dowódcy lądowego jego inicjałów jako dodatkowego potwierdzenia wzięcia przez niego odpowiedzialności za rozkaz ataku. Ten ma obowiązek je podać, nawet jeżeli wie, że WNNL zna jego imię i nazwisko. Precyzja uderzeń lotnictwa wynosi około 30 m w przypadku użycia uzbrojenia niekierowanego i kilka metrów w przypadku uzbrojenia kierowanego.

JTAC jest jedną z czterech osób (obok dowódcy lądowego, pilota i JFO) uprawnionych do przerwania misji CAS. Taka sytuacja może się zdarzyć, jeżeli cel wskazany przez dowódcę lądowego będzie niezgodny z międzynarodowym prawem konfliktów zbrojnych, zasadami użycia siły, nastąpi zagrożenie bezpieczeństwa platformy CAS lub wojsk własnych.

Drugim rodzajem wsparcia lotniczego, jakie może realizować JTAC, jest Close Combat Attack. Jest to procedura wprowadzona w Polsce przez ATP-49 i dotyczy tylko śmigłowców wojsk lądowych. Podstawową różnicą między procedurą CAS, a CCA jest brak konieczności szczegółowej koordynacji przez JTAC uderzenia śmigłowców z ogniem i manewrem pododdziału naziemnego. Osiąga się to przez włączenie jednostki lotnictwa wojsk lądowych w OPCON dowódcy lądowego i związaną z tym

---

19 Jest to misja CAS, w której dowódca lądowy, przewidując wysokie prawdopodobieństwo użycia bezpośredniego wsparcia lotniczego, planuje i otrzymuje wsparcie platformy CAS przed kontaktem z przeciwnikiem. Pilot platformy CAS wykonuje rozpoznanie na korzyść jednostki wspieranej i, w chwili nawiązania kontaktu ogniowego, zna jej sytuację, co znacznie skraca czas do uderzenia (przyp. autora).

20 Jeden z 12 elementów procedury CAS – *Joint Publication 3-09.3...*, s. V-16.

21 Na przykład ze względu na ryzyko zniszczeń w obiektach cywilnych.

wystarczającą świadomość sytuacji taktycznej pilotów wykonujących uderzenie ogniowe²². Dlatego w procedurze CCA brak jest szczegółowego wprowadzenia załóg lotnictwa wojsk lądowych w sytuację taktyczną przez certyfikowanego koordynatora naziemnego, a odpowiedzialność za wykonanie wsparcia i za skutki ataku spoczywa na pilocie śmigłowca²³. Samo żądanie wsparcia jest zgodą na otwarcie ognia, poza sytuacją ataku „AT MY COMMAND”²⁴. Formalną różnicą jest to, że procedura CAS jest procedurą sił powietrznych, do której wykonania potrzebny jest JTAC. Procedura CCA jest procedurą Wojsk Lądowych, którą może wykonać każdy przeszkolony żołnierz.

CCA będzie stosowany przez JTAC sporadycznie. Najważniejszym powodem jest bezpieczeństwo wojsk własnych, które znacznie lepiej zapewnia się przy realizacji misji CAS²⁵. W przypadku nieznamości procedury CAS przez załogę śmigłowca, JTAC nadal będzie stosował elementy procedury CAS, jednak CAS Brief zamieni na 5-Line CCA²⁶. Wynika z tego, że wsparcie ogniowe śmigłowców w SZ RP będzie realizowane głównie przez WNNL zgodnie z procedurą CAS.

Kolejnym zadaniem, do którego JTAC jest bardzo dobrze przygotowany, jest [...] *żądanie wsparcia ogniowego zawierające dane konieczne do wykonania ognia*²⁷ (ang. *Call For Fire – CFF*). To bardzo prosta procedura umożliwiająca każdemu żołnierzowi wezwanie i kierowanie ogniem artylerii. Najważniejszą różnicą w stosunku do polskich procedur kierowania ogniem artylerii jest podawanie poprawek przez kierującego ogniem, a nie uchyleń. Jednak w warunkach SZ RP ze względu na słabą implementację (zarówno wyszkoleniową w pododdziałach artylerii, jak i przede wszystkim organizacyjną – brak odpowiednika Fire Direction Centre oraz odpowiednio zorganizowanej sieci wsparcia ogniowego) tej procedury, stosowanie Call For Fire będzie ograniczone.

---

22 *DD-3.3.2(A)*..., s. 4-9.

23 Tamże, s. 4-9 i 4-10.

24 Bez podania tej informacji w żądaniu wsparcia albo określenia czasu ataku załoga śmigłowca zaatakuje natychmiast po osiągnięciu gotowości do ataku.

25 Por. *DD-3.3.2(A)*..., s.4-9 i 4-10.

26 Por. *JFIRE Multi-Service Tactics, Techniques, and Procedures for Joint Application of Firepower*, Air Land Sea Application Center, Joint Base Langley-Eustis, 2016, s. 37 i s. 62.

27 *AAP-6 Słownik terminów i definicji NATO*, Agencja Standaryzacyjna NATO, Bruksela, 2014, s. 78.

Ostatnim rodzajem powszechnie stosowanej procedury natowskiej, jaką może realizować JTAC, jest procedura MEDEVAC. Do wezwania ewakuacji medycznej w formacie 9-Line powinien być gotowy każdy żołnierz. JTAC będzie odpowiedzialny za bezpieczne wprowadzenie śmigłowca na lądowisko w rejonie odpowiedzialności walczącego pododdziału, o ile to możliwe, nie zakłócając ognia wspierającego tę jednostkę.

Każdy z powyższych rodzajów wsparcia ogniowego, a także wsparcie ognia okrętów marynarki wojennej, ataki samolotów walki radioelektronicznej, JTAC jest w stanie zintegrować ze sobą oraz z manewrem i ogniem pododdziału wspieranego zarówno w przestrzeni, jak i czasie.

Reasumując, TZKOP dzięki specjalistycznemu wyszkoleniu wprowadza możliwość szczegółowej integracji wysiłku różnych rodzajów sił zbrojnych na polu walki. Powoduje to zwielokrotnienie możliwości ogniowych i taktycznych pododdziału ogólnowojskowego przy zminimalizowaniu ryzyka strat od ognia wojsk własnych.

Wyposażenie sekcji JTAC

Kolejną kwestią, jaką należy poruszyć, są możliwości taktyczne JTAC i ROMAD. Powinni oni być wyposażeni co najmniej w 3 radiostacje, pozwalające na równoczesną pracę w minimum 2 sieciach radiowych (umiejętność pracy symultanicznej w 2 sieciach radiowych to warunek uzyskania uprawnień do naprowadzania przez JTAC) zarówno lotniczych, jak i lądowych. Sekcja JTAC powinna posiadać jeden (zazwyczaj dwa) dalmierze laserowe z możliwością generowania współrzędnych. Dalmierz taki posiada możliwość pracy w noktowizji, jednak zasięg obserwacji wówczas spada. JTAC powinien posiadać co najmniej 2 odbiorniki GPS, mapę terenu w skali 1:50 000 oraz 1 – 2 busole. JTAC i ROMAD mogą (w zależności od sytuacji taktycznej) używać laserowego wskaźnika celu. Umożliwia on podświetlenie celu dla uzbrojenia kierowanego laserowo z odległości kilku kilometrów. Sekcja z TZKOP może używać wskaźników celów pracujących w noktowizji i w świetle widzialnym. Są one również stosowane do wskazania własnego położenia w nocy. Sekcja taka może używać samochodu osobowo-terenowego. Jednak nie nadaje się on do działania w szykach bojowych pododdziału ogólnowojskowego. W związku z tym, istnieje konieczność umieszczenia JTAC i ROMAD w pojazdach pododdziału. Z całym wyposażeniem do naprowadzania potrzebują 3 lub 4 miejsca.

Ze względu na wyszkolenie oraz sprzęt sekcja z TZKOP może być pomocna w nawigacji oraz określeniu położenia obiektów. Jednak nie jest

O współpracy wysuniętego nawigatora naprowadzania lotnictwa z dowódcą...

w stanie generować współrzędnych kategorii 2 niezbędnych do użycia uzbrojenia kierowanego GPS²⁸.

Reasumując, sekcja JTAC jest odpowiednio wyposażona do wykonywania stawianych przed nią zadań w dzień. W nocy, ze względu na ograniczone możliwości sprzętu, wykrywanie i identyfikacja celów będzie niedostateczna. Niezbędne będzie wówczas ściśle współdziałanie z pododdziałem ogólnowojskowym i korzystanie z możliwości obserwacji i identyfikacji celów przez nowoczesne wozy bojowe jak Rosomak czy Leopard 2A4.

Działanie JTAC w ramach kompanii ogólnowojskowej

Przydzielenie JTAC do kompanii, czy nawet plutonu ogólnowojskowego, będzie sytuacją rzadką, charakterystyczną raczej dla konfliktu typu kolonialnego²⁹, jak misja w Afganistanie czy w Iraku. W takim konflikcie, przy braku niemal jakiegokolwiek obrony przeciwlotniczej i dużym znaczeniu precyzji ataków, rola lotnictwa rośnie. Potęguje to odległość rejonu działań i związane z tym trudności z przerzutem wojsk na teatr działań³⁰. Konieczność działania niewielkimi siłami (najczęściej mniejszymi od kompanii) sprawia, że JTAC może być przydzielony do pododdziału szczebla plutonu albo kompanii. Dodatkowo działanie w środowisku sojuszniczym, zapewniającym niemal ciągłą dostępność platform CAS, powoduje częste współdziałanie pododdziałów ogólnowojskowych najniższego szczebla z lotnictwem³¹. Zasadna zatem wydaje się potrzeba opisanie, jak powinna wyglądać taka współpraca.

W celu skutecznej realizacji wsparcia ogniowego, dowódca lądowy powinien jasno i precyzyjnie wskazać cel uderzenia. Minimum to

---

28 *Joint Publication 3-09.3...*, s. III-35. Problemem wymagającym zbadania jest określenie, czy jest w SZ RP sprzęt mogący generować współrzędne kategorii 2 (z wyjątkiem zasobnika rozpoznawczego F-16).

29 Zdaniem autora, pojęcie konflikt kolonialny zdecydowanie lepiej pasuje do różnego rodzaju operacji „pokojowych” od powszechnie stosowanego pojęcia konfliktu asymetrycznego.

30 R. Bartnik, *Lotnictwo w walce z siłami nieregularnymi*, AON, Warszawa, 2014, s. 91.

31 Sytuacja raczej mało prawdopodobna w wypadku konfliktu regularnego, z przeciwnikiem dysponującym porównywalnym potencjałem, gdzie bezpośrednie wsparcie lotnicze Lotnictwa Sił Powietrznych będzie, zdaniem autora, występowało od poziomu brygady, Lotnictwa Wojsk Lądowych od szczebla batalionu, chociaż spotyka się głosy przesuwające ogniowe wsparcie lotnicze o jeden szczebel wyżej.

określenie kierunku, gdzie znajduje się cel i przybliżonej odległości do niego. Współrzędne wygeneruje samodzielnie lub we współpracy z załogą platformy CAS sekcja JTAC. W przypadku konieczności obserwacji celu przez JTAC nieodzowne mogą być działania mu to umożliwiające (na przykład ogień nękający). W skrajnych przypadkach, podczas kontaktu ogniowego na bliskich odległościach, niezbędna może być fizyczna osłona pracującego JTAC³² przez żołnierza wojsk lądowych.

W zakresie wyboru środka wsparcia ogniowego (lotnicze czy za pomocą artylerii, jakie uzbrojenie w przypadku lotniczego) dowódca kompanii/plutonu powinien postąpić zgodnie z sugestią JTAC lub pilota³³. Nie zmienia to faktu, że GFC w pełni odpowiada za podjętą decyzję.

Kolejną, równie ważną czynnością, będzie dokładne określenie położenia wojsk własnych. Jest to niezbędne do realizacji jakichkolwiek procedur wsparcia ogniowego. Jeżeli dowódca lądowy nie będzie w stanie precyzyjnie określić położenia własnych elementów, JTAC najprawdopodobniej odmówi wykonania uderzenia. Określenie położenia może być dokonane również negatywnie, np.: *Nie mam sił na południe od drogi asfaltowej*. Taka informacja umożliwi JTAC bezpieczne zaplanowanie ataku. W przypadku przygotowania szczegółowego zobrazowania terenu działań³⁴ (ang. *Graphic Reference Grid – GRG*³⁵) położenie celu oraz sił własnych powinno być dokonane z użyciem tego dokumentu. Wykonane GRG powinno zostać przesłane do komórek dowództwa i sztabu, pododdziałów oraz załóg platform CAS zaangażowanych w zadanie. Domaganie się przez nie dokładnych współrzędnych celu, poza informacją z GRG, jest zbędne, np.: *Moje siły w budynkach B-3, B-4, B-5 i na północ od nich, przeciwnik znajduje się w rejonie C. Cel gniazdo karabinu maszynowego na pierwszym piętrze budynku C-1*. Sposób tworzenia GRG pokazuje rys. 1. i rys. 2. przedstawiający gotowe GRG użyte w przykładzie.

---

32 W taki sposób działają żołnierze czescy. W czasie kontaktu ogniowego JTAC obserwuje cel zza pleców żołnierza piechoty.

33 Uzyskanie ognia artylerii jako środka wsparcia wojsk lądowych powinno zająć mniej czasu i być bardziej prawdopodobne. Wsparcie lotnicze zajmie zazwyczaj więcej czasu, a jego przydział będzie następował na szczeblu korpusu. Duże znaczenie będzie miała wymagana precyzja ataku, tak ważna obecnie podczas misji stabilizacyjnych.

34 Zob. K. Motacki, *Bitwa o Faludzę*, Bellona, Warszawa, 2009, s. 59.

35 Zob. *Joint Publication 3-09.3...*, s. III-22- 24 i *ATP-3.3.2.1 (C)...*, s. 4-35- 37.

Źródło: opracowanie własne. Wykorzystano zdjęcie z programu GOOGLE EARTH.

**Rys. 1. Po lewej: Mapa 1:50 000 z zaznaczonym obszarem działania.
Po prawej zdjęcie lotnicze tego obszaru**

Źródło: opracowanie własne. Wykorzystano zdjęcie z programu GOOGLE EARTH.

Rys. 2. GRG obszaru działań

Jeżeli sytuacja tego wymaga (szczególnie podczas realizacji procedury Danger close), na komendę JTAC lub o uzgodnionym czasie należy wykonać oznaczenie wojsk własnych za pomocą wskazanych środków technicznych, np.: paneli, dymów, lusterka itp. JTAC będzie starał się wskazać położenie wojsk własnych, o ile będzie to możliwe, bez tego typu pomocy. Będzie to bezpieczniejsze dla pododdziału wspieranego. Mimo że na tym szczeblu taktycznym JTAC powinien być najlepiej, po dowódcy lądowym, zorientowanym żołnierzem w sytuacji taktycznej pododdziału, w sytuacji dynamicznej może potrzebować dokładnej

informacji o aktualnym ugrupowaniu wojsk własnych, np. *Kompania położona jest w linii wschód – zachód. Lewe skrzydło na skraju lasu. Poszczególne wozy zorientowane północ – południe. Piechota spieszona, do 20 m na północ od wozów.*

Wcześniej wspomniana możliwość precyzyjnej integracji czasowej wsparcia ogniowego przez JTAC stwarza nie tylko doskonałą sposobność wykonania zadania przez pododdział lądowy przy niskich stratach, lecz także powoduje wysokie wymagania względem dowódcy w zakresie planowania manewru i ognia oraz względem jego podwładnych w zakresie wykonania zadań. JTAC przekazuje dowódcy lądowemu możliwości platformy CAS dotyczące czasu ataku, ale to dowódca lądowy będzie decydował o konkretnym czasie uderzenia. Brak synchronizacji w wykonaniu manewru może spowodować konieczność odwołania wsparcia lotniczego, które po wydaniu komendy do ataku platformy CAS jest bardzo trudno przyspieszyć lub opóźnić. Często, w wypadku konieczności zmiany czasu uderzenia, ustalanie jego ponownego momentu będzie musiało następować od początku. Może to wręcz uniemożliwić realizację bezpośredniego wsparcia lotniczego. W przypadku skomplikowanej misji CAS połączonej z obezwładnianiem obrony przeciwlotniczej przeciwnika (ang. *Suppression of Enemy Air Defence – SEAD*)³⁶, może to oznaczać konieczność ponownego przekazywania czasu uderzeń do wszystkich uczestników misji CAS, co znacznie wydłuży albo uniemożliwi wsparcie ogniowe.

Reasumując, wsparcie JTAC kierującego uderzeniami lotnictwa daje dowódcy kompanii/plutonu ogólnowojskowego istotne narzędzia walki, które umiejętnie użyte mogą mieć decydujący wpływ na wynik walki. Pełne wykorzystanie tych narzędzi wymaga jednak bardzo dobrego wyszkolenia pododdziału ogólnowojskowego i dowodzenia nim.

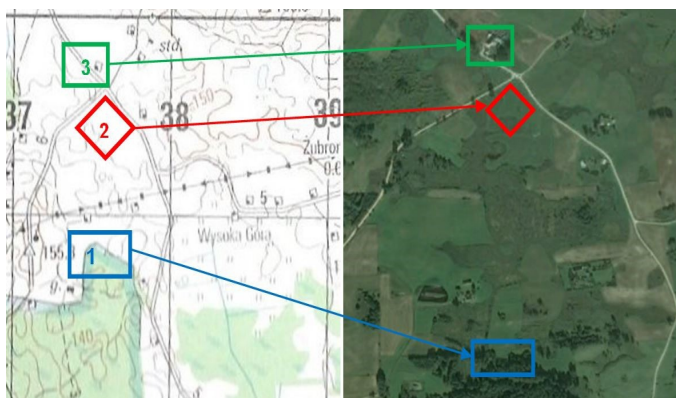
Działanie JTAC we wsparciu pododdziału ogólnowojskowego spoza jego ugrupowania

Najczęstszą sytuacją, z jaką spotka się dowódca kompanii ogólnowojskowej, będzie wspieranie jego działań przez WNNL spoza jego ugrupowania (z Punktu Dowódczo-Obserwacyjnego – PDO/Stanowiska Dowodzenia czy też TOC³⁷). Przy żądaniu wsparcia lotniczego³⁸ należy podać swoje położenie, azymut lub kierunek oraz odległość do celu, np. *Moje położenie 34 UFE 376 988, na północ 600 m pluton BWP*

---

36 *Suppression of Enemy Air Defence* – obezwładnianie systemu obrony powietrznej przeciwnika. Jedno z działań w ramach ofensywnego zwalczania potencjału przeciwnika; DD-3.3.1 (B) *Zwalczanie potencjału powietrznego*, Centrum Doktryn i Szkolenia Sił Zbrojnych Bydgoszcz, 2014, s. 4-11-18.

przeciwnika (rys. 3.) oraz taktyczne skutki uderzenia. W przypadku pododdziałów rozpoznawczych, strzelców wyborowych działających poza ugrupowaniem wojsk własnych, można podać położenie celu oraz azymut lub kierunek i odległość (zaokrąglając do 10 m w dół np. zamiast 608 m podać 600 m) do siebie. Następnie przygotować się na opis położenia celu i sił własnych. Nadal będą obowiązywały zasady dotyczące oznaczenia wojsk własnych. Jeżeli w składzie kompanii/plutonu jest JFO, to on będzie współpracował z JTAC. Jeżeli zaś będzie posiadał środek łączności lotniczej – będzie pracował również z platformą CAS. W innym przypadku konieczność opisanego celu dla bezpośredniego wsparcia lotniczego będzie realizowana przez żołnierza pododdziału ogólnowojskowego. W przypadku znacznej różnicy w sprzęcie walczących stron (np. batalion czołgów przeciwnika uderza na batalion zmotoryzowany), określenie co jest celem będzie możliwe dla pilota współpracującego z JTAC. Jednak dowódca pododdziału lądowego powinien być gotowy na opisanie położenia celu uderzenia względem charakterystycznych obiektów terenowych. Obiektem charakterystycznym są znaczące, najlepiej zaznaczone na mapie, pojedyncze przedmioty w rejonie celu – np. drogi, skrzyżowania, jeziora, budynki. Nie są nimi obiekty występujące licznie. Cel wskazuje się poprzez opisanie obiektu charakterystycznego, podanie azymutu i odległości od niego do celu, np.: *Bezpośrednio na południe od skrzyżowania dróg asfaltowych pluton BWP, okopany, w linii wschód- zachód* (rys. 3.). Należy być przygotowanym, że pilot poprzez WNNL zażąda dodatkowej informacji o położeniu celu np.: *Potwierdź, że na północny zachód od skrzyżowania, 100 m, gospodarstwo rolne* (rys. 3.). Korespondencja w takim wypadku będzie się odbywała w sieci dowodzenia batalionu bezpośrednio z JTAC. Znacznym ułatwieniem w tych działaniach będzie stosowanie opisanych wcześniej GRG.

Do tego trzeba pamiętać, że przelotowy może uznać, że na przeciwnika wykrytego przez meldującego zostanie wykonane uderzenie lotnicze. Wówczas to dowódca pododdziału obserwującego cel zostanie poinformowany o tym i powinien być gotowy do prowadzenia korespondencji z JTAC.

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 3. Zobrazowanie przykładów informacji niezbędnych do naprowadzania platformy CAS. Wykorzystano zdjęcie z programu GOOGLE EARTH

Reasumując, podczas współdziałania z JTAC znajdującym się poza ugrupowaniem pododdziału, w którego bliskości realizowane jest bezpośrednie wsparcie lotnicze, dowódca lądowy musi być przygotowany do szybkiego, precyzyjnego i zgodnego z rzeczywistością określenia położenia wojsk własnych oraz celu. Błędy będą powodowały znaczące wydłużenie trwania misji CAS lub ją uniemożliwią (JTAC nie zdecyduje się na wydanie komendy do uderzenia, pilot odmówi jej wykonania lub wyjaśnianie wątpliwości będzie trwało dłużej niż czas, jaki platforma CAS ma na bezpośrednie wsparcie lotnicze).

Procedura CAS z żołnierzami nie będącymi JTAC

W przypadku posiadania środka łączności lotniczej i braku wyszkolonego personelu TZKOP³⁹, np. obaj – JTAC i ROMAD zostali porażeni w stopniu uniemożliwiającym realizację misji CAS, dopuszczalna jest procedura Emergency CAS (E-CAS)⁴⁰. Różni się od procedury bezpośredniego wsparcia lotniczego, tym że wykonują ją żołnierze nie będący JTAC. Decyzja o uderzeniu i odpowiedzialność za jego skutki spoczywa na pilocie.

W styczniu 2016 r. określono ramowo przebieg bezpośredniego wsparcia lotniczego bez udziału JTAC⁴¹. E-CAS wymaga jednego elementu formalnego – przekazania pilotowi komunikatu: *I am not a qualified JTAC* albo *I am a JFO*. Następuje to natychmiast po nawiązaniu dwustronnej łączności. Kolejną czynnością jest ponowna próba włączenia JTAC lub FAC(A) do wykonania kontroli. Należy podkreślić, że obowiązkiem dowódcy lądowego nie mającego JTAC, a wzywającego bezpośrednio wsparcie lotnicze jest zapotrzebowanie JTAC lub FAC(A) do wykonania kontroli. Procedura E-CAS jest ostatecznością. Jeżeli włączenie do kontroli żołnierza posiadającego odpowiednie uprawnienia nie powiodło się, pilot powinien uzyskać informacje o możliwościach oznaczenia wojsk własnych i celu. Następnie uzyskuje wiadomości o położeniu celu (w tym jego wysokości nad poziomem morza), czym jest cel oraz kierunku i odległości

---

39 Żołnierze TZKOP, nie będący WNNL, w sytuacji E-CAS powinni prowadzić procedurę zgodnie z normalną procedurą CAS, bez prawa dawania zgody na użycie uzbrojenia przez pilota.

40 Por. ATP-3.3.2.1 (C)..., s. 2-1 i *Joint Publication 3-09.3...*, s. V-53.

41 *JFIRE...*, s. 57-59.

najbliższych wojsk własnych od celu. Przed uderzeniem powinien nastąpić przelot platformy CAS w rejonie działań mający umożliwić pilotowi lokalizację celu i wojsk własnych. Kolejną czynnością pilota będzie dobranie odpowiedniego uzbrojenia, którego użycie umożliwi wykonanie postawionego przez dowódcę lądowego zadania przy jak najmniejszym ryzyku porażenia wojsk własnych. Przed uderzeniem pilot poda komendę dla pododdziału lądowego do ukrycia się i, jeżeli jeszcze tego nie zrobiono, do oznaczenia celu (pociskami smugowymi, dymem, ogniem artylerii itp.). Po tym nastąpi atak platformy CAS.

Do realizacji misji E-CAS dowódca lądowy powinien wybrać żołnierza najlepiej znającego język angielski, o dużej odporności psychicznej, potrafiącego słuchać i dostosować się do informacji przekazywanych przez pilota. Jeżeli dowódca lądowy sam będzie realizował misję E-CAS, powinien na jej czas przekazać dowodzenie swoją jednostką zastępcy. Wynika to z dużego zaabsorbowania korespondencją ze statkiem powietrznym przez naprowadzającego, co utrudni jednoczesne dowodzenie w walce.

Podsumowując, procedura CAS z żołnierzami niebędącymi JTAC będzie stosowana wyjątkowo. Główny powód to znaczne wydłużenie procedury (co najmniej dwukrotne, przy tym samym stopniu skomplikowania sytuacji), znacznie większe ryzyko porażenia wojsk własnych i zrozumiała niechęć zarówno dowódcy lądowego, jak i przede wszystkim pilotów do wzięcia na siebie odpowiedzialności za skutki uderzenia. Jednak trzeba o nim wspomnieć, ponieważ może stanowić ostatni środek ratunku dla pododdziału ogólnowojskowego. W warunkach krajowych ćwiczenie tej procedury jest praktycznie niemożliwe ze względów formalnoprawnych.

Podsumowanie

Przedstawiony powyżej ogólny zarys podstawowych zagadnień współpracy JTAC – GFC pokazuje złożoność tego zagadnienia.

Podsumowując, zdaniem autora, istotą współpracy dowódcy lądowego z JTAC przy wykonywaniu rozmaitych zadań połączonego wsparcia ogniowego jest właściwa, terminowa wymiana prawdziwych informacji w trójkącie dowódca lądowy – JTAC – pilot platformy CAS. Stawia to bardzo wysokie wymagania przed GFC w zakresie orientacji sytuacyjnej na polu walki – precyzyjnego określenia położenia wojsk własnych, położenia celów, priorytetu ich niszczenia, a także znajomości możliwości uzbrojenia platform CAS i sposobów wsparcia uderzenia lotnictwem za pomocą środków będących w jego dyspozycji⁴². Zdaniem autora, świadomość

---

42 Elementów rozpoznawczych, artylerii, środków walki radioelektronicznej.

złożoności tych wyzwań jest wciąż zbyt mała wśród dowódców wojsk lądowych. Wymaga to szerszego uwzględnienia tematyki współdziałania z lotnictwem w szkoleniu dowódców plutonów i kompanii ogólnowojskowych oraz wyęžonego samokształcenia tychże dowódców. Kontakt z praktyką CAS na ćwiczeniach jest zbyt niewielki, szczególnie na najniższych szczeblach, aby mógł mieć widoczny efekt szkoleniowy.

Obowiązkiem JTAC jest jak najlepsza realizacja celu taktycznego postawionego przez dowódcę lądowego. Zadanie to powinien wykonać, nawet jeżeli świadomość zagadnień związanych z bezpośrednim wsparciem lotniczym u przełożonego jest niewielka. Należy wówczas uwzględnić indywidualne cechy przełożonego, planując misję CAS.

W artykule nie uwzględniono szczegółowych zagadnień taktycznych, technicznych i prawnych powodujących dalsze skomplikowanie realizacji zadań bezpośredniego wsparcia lotniczego. Są to problemy wymagające kolejnej analizy oraz badań i wykraczają poza zakres tego opracowania.

Bibliografia

1. *AAP-6 Słownik terminów i definicji NATO*, Agencja Standaryzacyjna NATO, Bruksela, 2014.
2. *ATP-49 (G) Use of Helicopters in Land Operations*, NATO Standardization Office, Brussels, 2015.
3. Bartnik Ryszard, *Lotnictwo w walce z siłami nieregularnymi*, AON, Warszawa, 2014.
4. *JFIRE Multi-Service Tactics, Techniques, and Procedures for Joint Application of Firepower*, Air Land Sea Application Center, Joint Base Langley-Eustis, 2016.
5. Motacki Krzysztof, *Bitwa o Faludzę*, Bellona nr 656, Warszawa, 2009.
6. *ATP-3.3.2.1 (C) Tactics, techniques and procedures for Close Air Support and Air Interdiction*, NATO Standardization Agency, Brussels, 2011.
7. *DD-3.3.1 (B) Zwalczanie potencjału powietrznego*, Centrum Doktryn i Szkolenia Sił Zbrojnych, Bydgoszcz, 2014.
8. *DD-3.3.2 (A) Bezpośrednie wsparcie lotnicze i izolacja lotnicza w operacji połączonej*, Centrum Doktryn i Szkolenia Sił Zbrojnych Bydgoszcz, 2014.
9. *Joint Publication 3-09.3 Close Air Support 25 November 2014*, Joint Chief of Staffs, Washington, 2014.

ON THE COOPERATION OF A JOINT TERMINAL ATTACK CONTROLLER WITH A COMPANY COMMANDER DURING A CLOSE AIR SUPPORT MISSION

Abstract: The aim of this paper is to describe the rules determining the cooperation between a lowest level ground commander, of a company or platoon, with a joint terminal attack controller. The author describes the fundamental challenges that they both need to face, as well as the tactical and technical capabilities of a joint terminal attack controller unit with the resulting limitations and ways of overcoming them. The paper analyses the latest binding instructions from the point of view of the author, who has practical experience related to close air support. Careful attention is paid to the principal role of efficient exchange of information between a commander and a joint terminal attack controller, as well as to the lack of adequate training on the part of officers with regard to cooperation with the air force.